

**DUPĂ 20 DE ANI.
EVIDENȚE ȘI OCULTĂRI ALE PERSECUȚIEI
BISERICII GRECO-CATOLICE ROMÂNE UNITE CU ROMA
DIN 1948 ȘI PÂNĂ ASTĂZI**

Pr. Conf. Dr. Ioan MITROFAN
Blaj

„O mie de ani înaintea lui Dumnezeu,
ca o clipă care a trecut și nu mai
este...” (Ps 89,4)

Blajul, cătunul din 1737 care înconjura un castel de vânătoare din acele îndepărtate vremuri, devenit Blajul redeșteptării naționale o dată cu stabilirea reședinței episcopale greco-catolice, mi-a oferit înalta cinste de a vă saluta (prin și din încredințarea Preafericirii Sale Lucian Mureșan – Mitropolit Arhiepiscop Major al Bisericii Române Unite cu Roma, Greco-Catolice), întorcând după mulți ani cuvântul de binețe *Te salut, Mică Romă*, pe care, plecat de pe aceste meleaguri, l-a rostit neegalatul poet Mihai Eminescu.

Am spus cu psalmistul ce puțin înseamnă două decenii și totuși cât de mult pentru o viață de om; și ar fi, totodată, trist dacă totul s-ar termina prin trecerea noastră la cele veșnice! Două decenii au însemnat mult și au rărit simțitor rândurile celor care ar fi putut mărturisi istoria ultimelor șase-șapte decenii de istorie pe care au împărtășit-o și cu care au pecetluit pământul și identitatea neamului românesc, pentru a cărei demnitate de națiune și-au dat silința și când a fost nevoie viața.

O frântură din această istorie lungă, complicată și de multe ori încâlcită de prea multă gâlceavă pentru a demonstra câteodată chiar nedemonstrabilul încerc să o exprim în cele ce urmează. Bine că la suprafața istoriei rămân de regulă faptele meritorii și că despre morți se vorbește numai de bine.

Biserica noastră – constituită ca Biserică românească de rit bizantin în marea familie a creștinismului catolic – are o istorie relativ scurtă, cu puțin peste trei sute de ani (1697-2009) și este constituită ca Biserică *sui iuris*, fiind ridicată la rang de Arhiepiscopie Majoră sub Pontificatul Papei Ioan Paul al II-lea/Benedict al XVI-lea, în decembrie 2005.

Istoria sa răsare din humusul cu fertilitate creștină a valahilor de pe meleagurile transilvane care secole de-a rândul au așteptat clipa să fie recunoscuți în aria lor de dănuire la fireasca și îndrituita demnitate de națiune.

Și insistenta bătălie cu vicisitudinile istoriei i-a adus biruința; nu mă voi întoarce prea mult în timp, deoarece e plină istoria de argumente pro și contra meritelor acestei Biserici și a neamului românesc din interiorul arcului carpatic și zone limitrofe acestuia...

Este totuși de reținut – după cum ne-am obișnuit – o periodizare schematică a acestei istorii, cam astfel:

1. de la Unirea cu Roma (din 1700) a românilor (aflați în anii dezbinării creștinismului de la 1054 sub influența răsăriteană) până la 1848 (anul marilor mișcări și tendințe de restructurare între imperii și națiuni europene);

2. de la 1848 la 1918, an al unirii Provinciilor românești într-un stat unitar;

3. de la 1918 la 1948, anul desființării samavolnice și fără posibilitate de apărare a Bisericii Române Unite cu Roma, prin Decretul Statului nr. 358/1948;

4. de la 1948 la 1989, anul reapariției la suprafața societății românești a acestei Instituții prin abrogarea (parțială) – o dată cu alte legi nedrepte – a Decretului de desființare a sa.

5. de la 1989 și până la zi, adică ultimele două decenii de refacere a structurilor instituționale și de eliminare – în măsura posibilului – a consecințelor opririi sale.

Această periodizare are ca scop să sublinieze că Biserica Română Unită cu Roma, Greco-Catolică, este o instituție cu o istorie bogată în evenimente, chiar dacă nu întotdeauna fericite; mai ales în a doua jumătate a secolului trecut, a participat la marea competiție a rezistenței în fața sistemului comunist impus în Europa răsăriteană, alături de celelalte Biserici Unite, persecutate și ele cam în același fel, alături și de Biserica Romano-Catolică în diferitele sale nuanțări naționale.

Sunt convins că cele trei elemente subliniate în titlul prezentului Seminar trebuie să constituie suportul orientativ al unei dezvoltări extinse doar atât cât să nu lase confuzii.

Trebuie să fac o precizare: eu nu sunt aici în calitate de istoric, ci, mai curând, sunt un trăitor al unei frânturi din istoria recentă a BRU, fiind contemporan perioadei de la desființarea BRU și până acum.

Legat de schema de istorie prezentată, aș adăuga că fiecare perioadă se caracterizează prin ceva anume: de la începuturi, BRU s-a confruntat cu oponenți din interior și din afară care nu au văzut cu ochi buni acest pas al Unirii; dacă a fost unul de conștiință creștină și de dorință de emancipare națională, ar trebui să avem ochi și inimă deschisă și să vedem și partea bună a pasului respectiv. Când li se reproșează – și asta s-a întâmplat în destule situații – că greco-catolicii au dezbinat neamul românesc, ar trebui să fie recunoscută evidența că, de fapt, proveniența acestora nu este una

străină de trupul neamului, pentru că uniții nu au venit de nicăieri, ci strămoșii lor ortodocși de la 1700 au găsit de bună – la alegere din patru alternative posibile – Unirea cu Roma, punând, desigur, anumite condiții (care constituie elementele definitorii în actul de unire, act căruia îi este uneori contestată existența sau cel puțin autenticitatea!).

Într-o colecție de muzeu de la Brașov se păstrează un document scris cu litere întortocheate ale epocii, cuprinzând condițiile de lămurire (în epocă) a celor ce vor să aleagă una dintre religiile recepte și precauțiile pentru a nu se exercita vreo influență asupra voinței libere a cetățenilor în alegerea confesiunii. Documentul este redat integral ca anexă a prezentului. În el se precizează că „... individual... declară în mod liber... în sensul de a exprima fiecare cu care religie vor sau vrea fiecare să se unească și în acest sens se vor înregistra fiecare după nume”.

Și, fără a răscoli resentimente, contestatarii și cei care au incitat pe români la neunire nu au fost, în primul rând, românii rămași în tradiția ortodoxă, ci imperiile care înconjurau acest teritoriu și aveau nevoie de păstrarea unei stări de fapt convenabile intereselor lor. Au făcut-o în așa măsură până la clătinarea serioasă a Unirii printre românii ardeleni în primele decenii ale secolului al XVIII-lea.

Cât despre exponenții care s-au confruntat cu Uniții și care astăzi (pentru meritele deosebite de a-i fi înfruntat pe conaționali lor de altă confesiune) sunt declarați sfinți, am folosit în unele ocazii calificativul de *măciucari*, deoarece argumentația lor nu era de factură teologică, ci de confruntare belicoasă.

N.B.: Nu sunt necesare argumente istorice deosebite ca să deducem că pe pământul românesc se confruntau și atunci interese imperiale, altfel nu avea ce căuta călugărul sârb Visarion să-i răzvrătească pe românii rămași ortodocși împotriva românilor uniți abia constituiți ca Biserică românească; nu avea ce căuta apoi convențiile diplomatice la Ecaterina a Rusiei pentru a veni în ajutor ortodoxiei, după cum nu avea sens *desmântarea* = dezorientarea, desfătuierea tinerilor care voiau să se înroleze în detașamentele de grăniceri din zonele de graniță ale imperiului austriac pentru a-și asigura o soartă materială mai bună. Toate acestea și altele asemenea au creat victime omenesti și azi unii oponenți la acele evenimente sunt socotiți între sfinți... Nu sunt deranjat de cinstirea eroilor și chiar ridicarea la cinstirea în Biserică, dar sunt atâtea mărturii care nu întotdeauna, pe lângă fapte de eroism în istorie, au avut și o conduită personală strălucitor de creștină.

Scrisorile din Scaunul [vlădicesc] din Săliște (1775) sau cea de la Brașov până la Dobra (1756) adresate mitropolitului din Carlovitz, prin care se plâng de „răul ce ne cade asupra noastră de la popii cei uniți... că ne prind în arest și ne căsnesc... [încât] ne-am pustiit toți și case și moșii și ședem fugiți prin păduri, fiindcă nouă ne trebuie popii cei uniți până la moarte etc.”

(fragment din opusculul *Ca toți să fie una*, apărut după anul 1989, fără an și fără autor) dovedesc o polarizare a contestatarilor Unirii către Ortodoxia sârbească; celelalte „soluții” și comparații propuse de lucrare ni se par cel puțin jignitoare, inclusiv prin denaturarea denumirii date Bisericii Române Unite cu Roma, Greco-Catolică. Codul Canonic al Bisericilor Orientale numește generic toate Bisericile Catolice din Răsărit aflate în comuniune canonică cu Scaunul pontifului roman, dar fiecare Biserică are un nume al său, care merită să fie respectat; nicidecum nu este de acceptat o atitudine depreciativă și intolerantă față de o realitate, chiar dacă i se spune *Uniatism*.

Pe de altă parte, aș mai pune în lumină sau umbră (depinde de unghiul din care se privește) și prea demodatele (sau nefundatele) acuze aduse greco-catolicismului că el este cauza pentru care generalul Buchow a dărâmat cu tunurile sute de mănăstiri ortodoxe din Ardeal; nu este plauzibil ca guvernatorul Provinciei să fi primit ordinele de la cineva din Biserica abia înche-gată și care se lupta în planul ideilor să-i convingă pe români despre Unire și sensul ei. Ordinea în teritoriu a păstrat-o imperiul așa cum a socotit-o el.

Poate o referire la același text anonim ar fi o grăitoare exprimare a culpabilizării nemeritate aduse uniților:

Așadar, în anul 1700... Este momentul în care, la inițiativa și cu ajutorul habsburgilor de la Viena, stăpânitori în Transilvania, s-a încercat și s-a reușit rupe-rea de la credința ortodoxă strămoșească a unei părți a preoților și a credincioșilor români din Transilvania. Li s-a promis că, dacă se vor face catolici, se vor bucura de privilegiul *ca și popii catolicești*, vor scăpa de iobăgie și vor intra în grațiile împăratului austriac. Nu pentru a li se asigura mântuirea, ci pentru a-i stăpâni mai ușor, i-au făcut habsburgii pe români catolici. Și nu i-au făcut pe toți, ci doar pe aceia care s-au încrezut în ei. Căci nu toți s-au încrezut. Și ce s-a întâmplat? Pe cei care n-au scăpat să se unească cu Roma i-au prigonit, le-au distrus mănăstirile cu tunurile, le-au desființat mitropolia, le-au luat bisericile și au declarat sus și tare că ortodocșii nu mai există.

Mai mult de o jumătate de secol ortodocșii au trăit o viață ilegală, în *catacombe*, fără ierarhie, fără preoți sau cu preoți trăind în ascunzători, în frică permanentă și sub prigoană. Abia în anul 1761, văzând că totuși ortodocșii se încăpățânează să existe, să-și păstreze legea strămoșească, după răscoalele sfinților Sofronie și Visarion, li s-a permis să aibă un episcop ortodox. Li s-a dat însă un sârb, Dionisie Novacovici, deci mai mult un episcop de formă. Drept reședință nu i-au dat casă în oraș, precum palatele catolicilor și ale celor care se uniseră cu Roma, ci o casă țărănească cu două odăi, care se poate vizita și astăzi în Rășinari.

Crede cineva că în anul 1761 li s-a dat ortodocșilor vreo biserică înapoi? Că li s-a dat voie să-și restaureze vreo mănăstire dintre cele distruse cu tunurile? Nici vorbă. Au fost distruse tot cu tunurile, și cele care mai supraviețuiseră, cum a fost Sâmbăta de Sus, ctitorie a domnitorului muntean Constantin Brâncoveanu, care a fost distrusă în anul 1785. Și era în afară de orice îndoială că

toate bisericile și toate mănăstirile fuseseră zidite de ortodocși. Fuseseră ale lor. Ele au fost trecute însă la uniația catolică o dată cu preoții și credincioșii care se lăsaseră catolicizați. Așadar, Bisericile urmaseră comuniunea. Acolo unde comunitatea rămăsese toată ortodoxă, numai acele biserici au putut fi folosite după anul 1761 de către ortodocși.

Iată numai câteva date istorice care trebuie cunoscute. Cum să porți un dialog cu cei din strana cealaltă, dacă ei nu vor să-și aducă aminte de aceste realități? Poate că anumite comparații ar putea ajuta la soluționarea litigiilor de azi. Așa cred ortodocșii. În anul 1761, când s-a putut restaura Episcopia ortodoxă din Transilvania, *s-a pornit de la realitățile existente în acel moment*. Acest lucru îl cer ortodocșii astăzi. Să se aplice aceeași măsură, fără violență, fără a încerca să se molesteze conștiințele credincioșilor ortodocși. Ortodocșii nu au încercat să molesteze, în anul 1761 și după aceea, conștiințele celor ce se catolicizaseră. I-au lăsat în voia conștiinței și dorinței lor. Nici nu le-au cerut bisericile. Unde a fost nevoie, și-au făcut altele.

Ne întrebăm: pentru a intra în dialog, n-ar trebui să ne aducem aminte de aceste adevăruri? Dar partea catolică orientală de rit bizantin nu vrea. Nu suportă să li se aducă aminte. Și o spun deschis. Pentru ei istoria începe mult mai târziu, ca și cum până atunci uniții ar fi existat din eternitate. Or, ei există doar de la anul 1700. *Și cum* există! Probabil acest *cum* îi deranjează. Ortodocșii, fără acest *cum*, nu pot înțelege cum s-ar putea dialoga. Nici istoric, nici moral, nici juridic etc.

Pe marginea acestui text s-ar putea reflecta; facem o singură observație, și anume că toate acuzele ce reies din text sunt valabile nu doar pentru anul 1700, ci și pentru anul 1948 și, uneori, chiar și pentru anul 2009! Mai ales că grija pentru prea zilnica pâine (bunăstare) nu era un motiv minor nici atunci, în anul 1700, după cum nu este nici astăzi *hic et nunc*. Aspiranția de a scăpa de mizeria socială pare motivată, chiar dacă nu aceasta aducea mântuirea...

Cât privește viața de *catacombe*, este greu de uitat că la acest tratament au fost supuși preoții rezistenți la înglobarea forțată în ortodoxie în anul 1948 și chiar la încarcerarea lor dacă îndrăzneau să mai slujească și erau descoperiți. Mai mult, sufereau și cei care îi primeau în casele lor și le asigurau supraviețuirea în condițiile de prigoană.

Răzmerițele [sf.]lui Visarion și Sofronie s-au derulat față de cei care „s-au lăsat convinși de promisiunile catolicilor”, refacerea episcopiei ortodoxe s-a făcut, de fapt, tot cu acordul împărătesei de la Viena... iar episcopul „de formă” fiind sârb, subliniază legătura de atunci a ortodocșilor din țară cu ierarhia de la Carlovitz, din Serbia... Acolo apelau pentru ajutor și de acolo le-a fost trimis. Cât despre locuința modestă a ierarhului ortodox, de la Rășinari, aceasta se poate compara cu cea a episcopilor uniți de la Făgăraș, până la mutarea acestei reședințe în castelul de vânătoare de la Blaj.

Faptul că bisericile trecute o dată cu preoții și credincioșii la Unire nu au fost revendicate pare verosimil, deoarece au trecut de bunăvoie și cu totul și au rămas așa. Nu s-a întâmplat la fel în anul 1948, când, într-un stat național constituit de curând, păstorii (episcopi, preoți, călugări) au fost hăituiți sau făcuți ostatici și apoi închiși sau constrânși de starea materială precară la care îi împinsese desființarea propriei Biserici la semnarea trecerii. Locul celor refractari a fost luat de preoții ortodocși care au exercitat pe atunci asupra creștinilor greco-catolici un prozelitism consecvent chiar în bisericile acestora. Se introduce prea ușor ideea că ei au revenit și că nu s-au simțit niciodată altfel decât ortodocși. O dovedesc după 60 de ani realitățile triste din teritoriu. Acum, stăpânii pe situație se pot erija în sfătuitoari și nemulțumiți de prozelitismul catolic. Se pot întreba, prin urmare, cinic despre *cum* trăiesc astăzi uniți?! Dar să ne oprim... similitudinile și atitudinile criticabile abundă.

Este vorba să conchidem totuși că în anul 1948 nu a mai fost vorba de o *alegere*, ci de un *dictat*: răzbăteau ecourile evenimentelor similare din Ucraina și din alte țări cuprinse în lagărul socialist. Ca primă manifestare a începutului contestării dreptului la existență l-a constituit Adunarea din 3/15 mai de la Blaj, unde au vorbit episcopul de la Sibiu Nicolae Bălan și oamenii politici, iar episcopului Ioan Suciul i s-a interzis să cuvânteze „la el acasă!”. Au urmat Legea cultelor... pentru a exista un temei legal de desființare a eparhiilor greco-catolice și, în final, decapitarea: a episcopilor deveniți *ostatici* la Dragoslavele și apoi *bandiți* în închisorile comuniste. Pentru care motiv? Pentru că au rămas credincioși convingerilor religioase și idealurilor de neatârnare a poporului din care făceau parte. Era aceasta o crimă?

Ne spun versurile patriotice cum s-au jertfit ostașii pentru patrie la Grivița, la Plevna, la Smârdan, cum au căzut și cum „Cu douăzeci de-odată-n car la groapă ne vor duce / Și bun e Domnul de-om avea la cap o cruce” (*Rugămintea din urmă*, de George Coșbuc).

Pentru greco-catolicii prezenți la Alba Iulia la 1 decembrie 1918, buni români, vrednici creștini, aveau să urmeze în locul Plevnelor: Aiudul, Piteștiul, coloniile de muncă de la Canal, Gherla, Sighetul ș.a., unde, în mod sigur, nu au avut „la cap o cruce”.

Și, dacă ne gândim bine, la scurtă vreme a început dialogul dintre Biserici, iar printre subiectele de clarificat era și uniaticismul care deranja, în măsura în care, cu toată persecuția, mai supraviețuia. Cu ce vor fi greșit aceștia spre a nu mai avea dreptul la viață și la un viitor decent, ci să fie doar tolerați ca niște osândiți abia grațiați?!

Din anii 1964, supraviețuitorii Gulagului românesc au devenit supraviețuitorii societății și până la moarte li s-au numărat pașii și puținele bucăți de pâine cu care, din mila unora, și-au astâmpărat foamea, sărăcia și marginalizarea.

Vine apoi, în plină democrație, după teoretica reconsiderare, *al doilea val* de persecuție. Spune poetul în continuare: „Tu vei vedea iar satul tău, și casa voastră-n vale”... dar lor nu li s-a mai permis să intre în casele din care au fost hăituiți, ci li se cere mereu doar să renunțe. Să renunțe din nou și din nou... într-un *al treilea val*, pentru că ce-ar putea însemna o recentă propunere legislativă reiterată prin Camere ca acolo unde nu sunt constituite comunități, patrimoniul greco-catolicilor să treacă în folosința Bisericii strămoșești... În felul acesta, pe bună dreptate, greco-catolicii sunt preocupați de *cum* trăiesc, *cum* sunt lăsați să nu trăiască.

Merită să fie menționată aici importanța activității vlădicului Inocențiu Micu Clain doar pentru intențiile sale de a-și vedea *plebea* valahă ridicată la demnitatea de *națiune* și pentru care îndrăzneală a trebuit să-și sfârșească viața departe de pământul natal și orașul Blaj pe care el l-a „proiectat” în jurul catedralei-simbol.

Dacă de pe urma petițiilor făcute la mai-marii vremii din Principat și din imperiu nu s-au obținut rezultatele scontate, metoda suplicilor practicată de vlădicul Inocențiu a fost înlocuită cu una mai simplă, cea a *emancipării* românilor *prin cultură*. Aceasta explică de ce referirile se fac adeseori la corifeii și la Școlile Blajului deschise în anul 1754 pentru vlăstarele românilor, cu asigurarea gratuității și a nivelelor de studii elementare, liceale și de rang superior.

Încadrată în curentul european al Iluminismului, această orientare a școlii românești se caută azi a fi atribuită ca acțiune meritorie întregii națiuni, și prin aceasta se ocultează adevărații promotori ai emancipării românilor ardeleni într-o perioadă grea a istoriei.

Parcurgând etapele marcate de Revoluția de la 1848 și Marea Unire de la 1 Decembrie 1918 de la Alba Iulia, s-a spus și sunt bucuroși să o repet aici ca un dat că, de fapt, ideile materializate prin Actul Unirii de la Alba s-au zămislit la Blaj și s-au exprimat pe Câmpul Libertății prin strigătul mulțimii: *Vrem să ne unim cu țara!*

Nu aș dori să subliniez vreo dimensiune războinică a uniților ardeleni, deoarece sunt de un neam cu românii din celelalte provincii, dar tenacitatea cu care au căutat să pună în operă ideile legate de originea nobilă și continuitatea viețuirii lor pe acele meleaguri (idei prezente și la cronicarii moldoveni și pe care le-au aprofundat în studiile lor la Roma și în alte școli din apus) au polarizat forțele și ideologia care au dus la împlinirea Statului unitar.

N-aș vrea să scap din vedere încă o idee care mi-a rămas în minte, și anume că românii sub asupririle străine au fost întotdeauna solidari; după anul 1918 însă, simțindu-se de acum majoritari, atitudinea fraților ortodocși s-a schimbat mult; chiar dacă Constituția României încheată în stat

național unitar prevedea Bisericii Române Unite demnitate și merite istorice și naționale, majoritatea a fost mereu preocupată ca nu cumva această Entitate unită să se bucure de prea mari drepturi. Pe baza unor asemenea micimuri s-a contestat Concordatul (1948) și s-au introdus ideile de majoritar și minoritar și s-a clădit chiar odioasa persecuție a Uniților de către un stat subordonat intereselor unor ideologii străine, în colaborare (este dureros, dar trebuie să o spun și ar fi și mai corect dacă s-ar autosesiza de acest lucru) cu conducerea ortodoxiei românești.

Stabilindu-se drepturi discreționare ale statului prin Departamentul Cultelor asupra Bisericilor, Legea cultelor din vara anului 1948 (Decretul nr. 177/4 august) urmărea motivarea pensionării forțate a ierarhilor recalitranti la „revenirea în ortodoxie”.

În următorul pas, prin Decretul 358 din 1 decembrie 1948, să fie interzisă Biserica Unită cu toate organizațiile centrale și statutare, iar prin Hotărârea de Miniștri nr. 1719 din 17 decembrie 1948, se prevedea împărțirea patrimoniului BRU între diferitele ministere. La Art. 3 scrie:

Averea mobilă și imobilă... se va destina diferitelor departamente sau instituții și anume: La punctul e) scrie: Catedralele, bisericile, capelele și clădirile afectate cultului divin, ca și mănăstirile și schiturile cu curțile și terenurile înconjurătoare, Bisericii Ortodoxe Române sau diferitelor ei părți componente pe teritoriul cărora se află aceste bunuri.

Și-a luat, așadar, BOR partea sa de moștenire: bisericile și casele parohiale împreună cu credincioșii care au fost în fapt vitregiți de păstorii lor – alungați sau închiși, sau constrânși de componenta supraviețuirii la compromis. Oare aceasta nu a însemnat o constrângere împotriva voinței și propriei conștiințe? Nu a însemnat prozelitism?! Sau a refuzat cumva Biserica Ortodoxă această „însărcinare”, acest dar?

Zadarnic încercăm acum să fardăm o istorie a compromisurilor și asfixierea unei Biserici-surori făcând o și mai ineptă afirmație că prin Decretul desființării sale s-a produs un act de reparație a greșelii pe care imperiul a făcut-o impunând unirea la 1700. Da, eram sub un imperiu și am ajuns înrobiți de alt imperiu, sub care nu au făcut românii ce au vrut; de aceea, este evident că au suferit mulți (mult mai mulți creștini ortodocși, de la vlădică la opincă, fiind, evident, majoritari!) români, dar nu face nimeni o analiză calitativ-spectrală asupra cauzalității. Oricum nu au suferit cei care s-au aplecat în fața noii ideologii, dar, ce durere, au ajuns să fie în bună măsură instrumente în mâna puterii laice.

Ce căutau ierarhii uniți în vila patriarhiei de la Dragoslavele, încercuți de pază și sârmă ghimpată, în frig, foame și izolare? Nu poate spune nimeni că erau la odihnă sau oaspeți ai patriarhului!!! În aceste condiții, este verosimil

că, la o „invitație” a acestora de a trece la ortodoxie, unul dintre ierarhii sechestrați i-a răspuns patriarhului: „Dacă am fi convinși că o astfel de ortodoxie este Biserica adevărată a lui Cristos, am fi fost de mult împreună; dar dumneavoastră nu ați venit la noi cu spiritul dragostei și ne țineți în frig, foame și arest. Negreșit că acestea nu sunt metodele lui Cristos”.

Ca o amenințare a „Ocrotitorului” a venit concluzia că, dacă nu vor accepta propunerea, patriarhul își va lua mâna ocrotitoare de deasupra lor.

La plecarea de la această întrevvedere a fost auzită constatarea patriarhului: aici este vorba de convingeri, nu de interese... Iar ierarhii au ajuns în scurtă vreme în sistemul penitenciar, cu toate suferințele și mizeriile de acolo.

P.S.: Ioan Ploscaru în repetate rânduri a reprodus afirmația Papei Pius al XII-lea: „Este un caz unic în istorie ca din întregul episcopat arestat nici un episcop să nu defecționeze. Și Isus Cristos a avut 12 apostoli, ca și episcopatul greco-catolic român, dar unul dintre ai săi a trădat. Aici însă, nici unul”.

Revenind la situațiile de presiune din partea imperiilor, s-ar putea spune că ierarhia ortodoxă a acționat la o comandă internă, dar culmea contradicției este că, dacă la 1948 s-au „anulat” acțiunile imperiului austriac prin înglobarea forțată în ortodoxie (atât de inocent numită „revenire”!), aceste măsuri s-au aplicat la porunca altui imperiu.

După anul 1990 s-a constatat nu cu mare bucurie că greco-catolicii și greco-catolicismul nu au pierit și își revendică dreptul la o existență demnă. Oare este nevoie de încă 300 de ani pentru ca românii să le acorde românilor ce li se cuvine? Unde sunt imperiile? Cine le-a rămas moștenitor pentru prigoană și distrugere? Nu cumva acum ar trebui să ne aducem aminte că suntem creștini și că cel cu două haine trebuie să dea și celui care nu are? Și cu atât mai mult, dacă una i-a aparținut celuilalt, să i-o restituie?! Trebuie subliniat că raptul și complicitatea la deposedare forțată nu reprezintă un izvor de drept! În acest mod de a perpetua o stare de fapt, citim istoria în mod subiectiv și partinic.

Problema dialogului

a. Începuturile

În lumea modernă modalitatea rezolvării diferendelor prin dialog a devenit o metodă. În domeniul relațiilor dintre Bisericile creștine, mai ales ale celor creștine din Apus și Răsărit, această metodă s-a dezvoltat în preajma Conciliului al II-lea din Vatican, urmând ca în anul 1980 să se înceapă un dialog teologic între Biserica Romano-Catolică și Bisericile ortodoxe, „pe picior de egalitate”, fiind acesta considerat ca una dintre coordonatele

majore ale apropierei și colaborării dintre Biserici și popoare¹, stând la baza oricăror tratative de rezolvare pașnică a neînțelegerilor.

Merită subliniate coordonatele și perspectiva acestui dialog (așa cum era văzută atunci), care „la momentul voit de Dumnezeu va duce cele două Biserici – Ortodoxă și Romano-Catolică – la restabilirea comuniunii euharistice”².

Se precizau atunci dificultățile acestui dialog care pretindea ca aceste Biserici să fie absolut pe picior de egalitate (de cinstire, de sinceritate, de smerenie, de dragoste menită să refacă unitatea). Totodată, se scoteau în evidență motivul principal al despărțirii – primatul papal – și modalitățile de a începe dialogul, *fie* încercând să se rezolve problemele „în litigiu” (primatul, infailibilitatea, *Filioque*, prozelitismul și uniaticismul), *fie* în mod indirect, cultivând punctele care apropie aceste Biserici.

Primii pași pe calea dialogului i-a făcut Apusul, la 5 iunie 1960, când Papa Ioan al XXIII-lea a înființat *Secretariatul pentru promovarea unității creștine*; au fost apoi invitați orientalii la lucrările Conciliului al II-lea din Vatican (1962-1965). Lipsa unității ierarhice a orientalilor a dovedit-o faptul că invitarea la Conciliu prin Patriarhia Ecumenică nu a dat roade, trebuind ca invitațiile să se facă separat pentru toate Bisericile ortodoxe autocefale.

Trebuie scoase în evidență unele neajunsuri ale dialogului abia început, care după recunoașterea hirotonirilor datorită sfintelor Taine s-a lovit de obstacolele disciplinare care mențin *prozelitismul* și *primatul* și, de asemenea, insistă asupra *uniaticismului*, căruia i-a fost dedicat decretul *Orientalium ecclesiarum*. Profesorul Dumitru Stăniloae insistă pe incompatibilitatea sau excluderea reciprocă între uniaticism și ecumenism³.

Din anul 1964 s-au reluat relațiile dintre papă și întâistătătorii Bisericilor ortodoxe autocefale, prin schimb de scrisori irenice și înființarea la Viena a fundației *Pro Oriente* sub patronajul cardinalului Franz König, care a organizat primul simpozion cu participare catolică și ortodoxă în anul 1965.

După conciliu, ortodocșii constată că Apusul a cam renunțat la puterea absolută a papei, acordând o mai mare importanță colegiului episcopilor, pe care îl aseamănă cu sinodalitatea ortodoxă; s-a organizat și o vizită a Papei Paul al VI-lea la Constantinopol, în anul 1967, făcută patriarhului Atenagora I, căruia i-a înmănat un document asupra unității Bisericii, iar în document se recunoșteau Biserica Ortodoxă ca Biserică-soră și, de asemenea, validitatea sfintelor Taine.

¹ Cezar VASILIU, *Pregătirea, începerea și perspectivele dialogului teologic dintre Biserica Ortodoxă și Biserica Romano-Catolică*, IBMBOR, București 1918, 376-377.

² Cezar VASILIU, *Pregătirea, începerea și perspectivele dialogului teologic*, 376-377.

³ Cezar VASILIU, *Pregătirea, începerea și perspectivele dialogului teologic*, 380.

Biserica Romano-Catolică s-a mai pronunțat și în problema intercomuniunii euharistice, pe care ortodocșii nu o acceptă, ci o socotesc „o soluție artificială, sacrificând adevărata unire și comuniune cu Cristos a celor ce se împărtășesc din același potir, căci aceia care adoptă intercomuniunea nu sunt într-o comuniune totală, ci rămân despărțiți din punct de vedere al credinței și al identității lor ecleziale”⁴.

Rezultatele primelor întâlniri au scos în evidență (o spun ortodocșii) că Biserica Romano-Catolică nu a înțeles să înceapă dialogul pe picior de egalitate, ceea ce a temperat entuziasmul inițial, astfel că, la a treia întâlnire ecumenică de la Rhodos, din noiembrie 1964, BOR s-a pronunțat pentru un nou mod de relație, fiecare parte abținându-se de la acțiuni ofensive și dăunătoare pentru cealaltă parte, *renunțarea la uniatism și la pretenția de a restabili uniația acolo unde ea s-a destrămat*⁵. Chiar dacă nota definitorie a relațiilor era dialogul dragostei, asemenea pretenții dovedesc altceva. Uniților li se refuza dreptul la existență...

În anii care au urmat, 1972-1973, vizitele au continuat și patriarhul de la Constantinopol s-a pronunțat că *ortodoxia respinge pretenția Romei la un primat de jurisdicție universală*, toți episcopii fiind egali, iar autoritatea supremă ar fi Conciliul ecumenic.

Un fapt îmbucurător l-a constituit ridicarea anatemei dintre Roma și Constantinopol (la 7 decembrie 1965) și constituirea de ambele părți a unor comisii teologice pentru a desfășura dialogul. Printre cele zece teme propuse pentru prima întâlnire de la 29 martie 1978 era menționată și sfânta Euharistie ca Taină centrală a Bisericii, iar la întâlnirea Papei Ioan Paul al II-lea cu patriarhul Dimitrios I, papa a menționat: „Comuniunea în rugăciune ne va conduce la deplina comuniune în euharistie...”

N.B.: Am ținut să menționez aceste două afirmații din acel timp al începutului dialogului teologic și ecumenic pentru a putea constata, prin comparație, deviația de la fondul problemei ecumenice, care, după evenimentele acestor ultimi ani și a înăspririi separării de la împreună-slujire, a schimbat centralitatea euharistică și a înlocuit-o cu dimensiunea social-caritativă, direcție spre care este împins acum dialogul dintre Bisericile din Apus și Răsărit. Chiar se menționează că Euharistia nu constituie obiectivul central al refacerii unității!!!

b. Situația dialogului la noi în țară

Legat de întâmplările din anul trecut (2008), an în care ÎPS Nicolae de la Timișoara „a greșit” împărtășindu-se din același potir cu uniții, este de menționat că în anul 1980 acest înalt ierarh a reprezentat Biserica Ortodoxă

⁴ Cezar VASILIU, *Pregătirea, începerea și perspectivele dialogului teologic*, 386.

⁵ Cezar VASILIU, *Pregătirea, începerea și perspectivele dialogului teologic*, 387.

Română la Patmos și în comisiile de specialitate și a putut fi considerat printre inițiatorii demersurilor practice spre un dialog echilibrat.

Împărtășirea cu *uniții* era *mai anul trecut* aproape un motiv de caterisire, dar, pe de altă parte – vorbind despre Euharistie și recunoașterea reciprocă a Tainelor –, un interlocutor insinuant l-a întrebat atunci după eveniment: „Cu ce v-ați împărtășit?”. Avea oare nevoie de o declarație care să-l încrimineze privind „erezia catolică” și contestarea în consecință a sacramentelor? Nu poate fi explicat răspunsul ezitant al ierarhului: „Cu ce era acolo, în potir”. Oare nu cu Cine era acolo?!

Chiar dacă răsturnarea acestui ierarh incomod (pentru ierarhia ortodoxă română, pentru motivul că, în mod diferit de ceilalți frați ai săi, a înțeles să restituie greco-catolicilor bisericile) nu a reușit, iar calificativele josnice folosite de propagandiști în acel timp sunt degradante pentru cei care le-au proferat, cu ceva tot s-au ales ortodocșii, că au găsit un motiv suplimentar la vârf să-i izoleze pe greco-catolici de comunitățile mixte în care nu mai au loc nici la sacramentalii alături de preoții ortodocși. Lucrătura a fost motivată de o refacere a disciplinei clerului, care slăbise, pasămite în ultima vreme! Vine firesc întrebarea: nu este și acesta un mod de a le îngreuna greco-catolicilor prezența publică? De a-i marginaliza și a-i considera chiareretici, așa cum scrie *Molitifelnicul* din anul 1982!

Legat de posibilitatea ca în comisiile mixte din partea catolicilor să participe și uniții ca membri, partea ortodoxă a subliniat că această prezență „nu înseamnă deloc o recunoaștere a Bisericilor unite sau a principiului (metodei) uniatismului. Punctul de vedere catolic era: *pentru ca contenciosul «uniatismului» să nu fie tratat fără ei, nici în detrimentul lor*”.

Este de conexat aici și o „întâmplare” de la Balamand, unde ca invitat neoficial era și un unit român. Acesta a fost umilit și obligat de către mitropolitul Antonie de la Sibiu să-și ceară iertare public pentru că îndrăznise să critice atitudinea mitropolitului ortodox față de BRU după anul 1989. Nici vorbă să fi avut drept de vot sau de opinie la acea întrunire.

Aceste amănunte ne dau senzația că nu suntem în fața unui dialog al dragostei.

Printre piedicile progresului în dialogul ecumenic sunt menționate încă instituția papei, pretenția catolicismului că este Biserica deținătoare a deplinătății mijloacelor de mântuire, uniatismul ca semn al lipsei de dragoste din partea catolicilor și contestarea capacităților de a-și mântui proprii credincioși.

Se speră că în momentul voit de Dumnezeu vor cădea obstacolele din calea unirii și se va realiza rugăciunea lui Cristos „ca toți să fie una” (*In 17,21*). Numai că Dumnezeu l-a lăsat pe om liber în toate și i-a dat și minte. De ce amână să le folosească? Oare din bună intenție sau pentru că nu dorește realizarea libertății?

c. *Problema dialogului în cauza patrimoniului BRU, GC*

Se știe că legal, în anul 1989, BRU, GC i s-a permis să iasă din catacombe la lumina zilei. Cum? Ca orice ocnaș: decimată, desconsiderată și pusă în mijlocul drumului liber, dar fără permisiunea să se apropie de propria casă din care a fost scoasă cu forța.

După așezarea primelor evenimente, și nu în timpul răvășirii din decembrie 1989, greco-catolicii și-au cerut ce era al lor... și n-au primit. Li se anulase dreptul de moștenire sau de reintrare în posesie, fiii lor fiind faptic *adoptați necondiționat* de administrația bisericească ortodoxă instalată de regimul trecut în bisericile greco-catolice.

Principiile ordinii sociale nu permit, mi se pare, ca fiecare păgubit să-și facă dreptate după capul său. De aceea – desigur, în condiții cu totul incomparabile ale anului 1700 –, administrația ortodoxă nu era îndrituită să-și reîntregească patrimoniul după metoda regelui David, susținută și cooptată la acțiune de o guvernare fără Dumnezeu. Aceasta, cu atât mai mult cu cât știa și știe în ce fel au fost deposedați greco-catolicii de tot ce era al lor, de implicarea instituțională în această faptă și că din aceasta și-au luat prada! În cârdășie cu politicienii vremii de atunci. Știți cine a semnat hotărârea guvernamentală de împărțire a prăzii rezultate din desființarea abuzivă și fără de drept de opoziție a BRU? Iată numele lor: Dr. Petru Groza, Gheorghe Gheorghiu-Dej, Prof. Săndulescu, Ștefan Voitec, Stanciu Stoian, Vasile Luca, Teohari Georgescu, Bucur Șchiopu, Eduard Mezincescu, Dr. V. Mârza, Miron Constantinescu, Gheorghe Vasilichi, Ion Vințe, Prof. U. Profiri, Chivu Stoica, I. Iordănescu, Ana Pauker.

Apoi, vina de a fi urmaș unor strămoși comuni, dintre care unii au înțeles să îmbrățișeze Unirea cu Biserica Romei, nu cred că se poate atribui greco-catolicilor de azi și de ieri. Și, cum cei care au dorit să rămână ortodocși nu au fost obligați să facă altfel, de ce ar fi obligați cei care au voit altfel să fie neapărat ortodocși??? Nu există șanse egale pentru fiecare? Nu există libertate de alegere și egalitate de șanse garantată de lege și apărată de aceasta? Dacă este apărată!

În nici un caz, câtă vreme cel deposedat fraudulos își revendică ce-i al său, orice lege dreaptă a menținerii și împlinirii *binelui comun* nu poate face altfel decât să îl susțină în revendicarea sa. Nu se pune niciodată problema numărului de moștenitori; numai atunci când aceștia nu sunt sau renunță în mod liber la ce li se cuvine din moștenire se pot înfrupta alții, și asta, după criteriile bine stabilite. Dar aici nu se potrivește această situație. Dimpotrivă, moștenitorilor li se refuză un drept.

Privitor la situația din anul 1948, iată documentele desființării BRU: Decretul 358 / 1948 și Hotărârea Consiliului de Miniștri nr. 1719 din 27 decembrie 1948.

După 40 de ani și încă 20 de tergiversări, deducția logică este că „nu mai sunt greco-catolici” și, prin urmare, se pot iniția acte normative pentru a lichida orice pretenție sau revendicare patrimonială.

Pe de altă parte, *abrogarea parțială* a decretului amintit și menținerea lăcașurilor de cult și a credincioșilor sub administrație ortodoxă reprezintă un abuz evident față de drepturile fundamentale atât la proprietate, cât și la exprimarea credințelor și a convingerilor religioase.

Amintim aici și actele normative de după decembrie 1989: Decretul-lege nr. 126 din 24 aprilie 1990 și Decretul-lege nr. 9 din 31 decembrie 1989.

Suntem acum în fața unei stări de fapt de după 1989. Cine ar trebui să arbitreze această situație? Statul nu s-a implicat; este simplu de înțeles de ce... Este vorba despre o simfonie a Statului cu BOR. O declarație recentă a președintelui țării, cu ocazia deschiderii bisericii de la Cotroceni, sublinia că *parteneriatul* dintre Stat și BOR le va aduce românilor fericirea. Oare domnia sa nu este președintele tuturor cetățenilor acestei țări? De unde această declasare a unei Biserici românești și naționale care s-a bucurat de merite și s-a jertfit pentru idealurile naționale perene?! Să credem că neimplicarea în diferendele patrimoniale dintre greco-catolici și ortodocși are la bază un asemenea parteneriat al lui *do ut des*?!

Mai există, de fapt, o componentă – cea mai importantă, cea mai umană – a problemei: retrocedarea lăcașurilor de cult către BRU ar demonstra (ceea ce partenerii de dialog știu și nu vor să experimenteze) că prin retrocedare mulți credincioși vor rămâne pe loc în Bisericile lor, reamintindu-și de ce au fost sau ar fi trebuit să fie lăsați să fie în deceniile trecute și în prezent... Aceasta nu convine însă, deoarece strică dimensiunea economică a BOR, aflată în simbioză cu Statul, cel puțin sub aspectul capitalului moral și electoral.

Să spunem că, așa cum se vede, de câte ori statul are nevoie de ortodoxie, o stimulează. Argument: nu se acoperă masivele și numeroasele investiții în edificii de cult și asociate din bănuțul văduvei și asta dă de gândit că este nevoie de o înregimentare a întregii țări în ortodoxie. Iar când statul ar trebui să intervină spre o reglementare, Biserica devine automat separată de stat.

Pe de altă parte, ierarhia BOR se fortifică și crește în importanță: aproape în fiecare județ există o ierarhie locală. Speculativ, putem spune că autoritatea politică a partidului unic, cel care ținea sub control populația țării, s-a diseminat în nuanțe politice diferite, dar ideologic nediferențiate; cum însă Biserica mai are credit la masele populare, puterea și coordonarea integrală și unică au fost în felul acesta transferate tacit ierarhiei ortodoxe.

La capătul acestor considerații, nu cred că mai sunt necesare explicații asupra situației actuale a BRU, ele sunt evidente.

Introducem aici din nou problema *dialogului ca metodă* de rezolvare a diferendelor. În probleme patrimoniale, dialogul între BOR și BRU a trecut prin metamorfoze care s-au osificat: ori sunt blocate și de nemișcat, ori perimate...

Privitor la dialog, s-au constituit două Comisii de dialog din partea acestor Biserici care s-au întrunit în mod sistematic o vreme... și anume:

I. 28 octombrie 1998, la Patriarhia de la București, cu prezența reprezentantului Vaticanului Francesco Pio Tamburrino.

Rezultatul întrunii a stabilit principii frumoase, care însă nu stau în preocuparea comisiilor să fie aplicate:

- continuarea dialogului în climat de sinceritate, respect reciproc, frățietate și renunțare la ocuparea cu forța a Bisericilor;
- rezolvarea folosirii lăcașurilor de cult pe bază de dialog;
- analiza pe plan local între ierarhi și a situațiilor posibile, în climat de încredere între preoți și credincioși.

II. 28 ianuarie 1999, la Mitropolia din Blaj. S-au discutat:

- renunțarea la ocuparea prin forță a unor lăcașuri de cult;
- renunțarea la acțiuni juridice sau legislative;
- renunțarea la orice formă de prozelitism;
- rezolvarea prin dialog a folosirii lăcașurilor de cult.

III. 10 iunie 1999, la Mănăstirea, Râmeț (AB):

- bune intenții și slabe speranțe de rezolvare rapidă.

IV. 4 noiembrie 1999, la Seminarul Greco-Catolic, Oradea; se propune:

- documentul Balamand să stea la baza dialogului;
- să rezolve cu prioritate situațiile în proces;
- să rezolve preoții plecați și veniți din strana cealaltă;
- ortodocșii promet să-i ajute pe greco-catolici să-și construiască biserici;
- greco-catolicii cer catedrale, protop. una din două, serv. alternativ;
- ortodocșii nu sunt de acord.

V. 28 septembrie 2000, la Mănăstirea Brâncoveanu, Sâmbăta de Sus (BV):

- revigorarea dialogului internațional...

VI. 27 septembrie 2001, la Episcopia Română Unită, Lugoj:

- aceleași obiective, aceeași stagnare.

VII. 1 octombrie 2002, la Episcopia Ortodoxă, Arad:

- aceeași apă în puiă și bune intenții.

VIII. 23 septembrie 2003, la Episcopia Greco-Catolică, Baia Mare:

- sistarea proceselor;
- retrocedarea catedralei;
- tergiversările în justiție;
- ortodocșii nu sunt de acord cu propunerea RU.

La 21 septembrie 2004 se încheie scrisorile reciproce între ierarhul de la Blaj și cel de la Sibiu, cu acuze–scuze–și propuneri... irealizabile... legate de problema stării de fapt patrimoniale a BRU, aflată încă sub administrare ortodoxă.

Ce va urma?

O *sinteză* alcătuită de Mitropolia Clujului, Albei, Crișanei și Maramureșului, *Relațiile actuale între ortodocși și greco-catolici în România*, Editura Renașterea 2006, este mai mult decât grăitoare că BRU este un obstacol pentru înstăpânirea spirituală integrală a ortodoxiei asupra poporului român.

Reiterez o părere personală exprimată mai demult, că eroziunea iubirii dintre două Biserici-surori, prin conflicte de interese, dă apă la moară acelor români care, în felul acesta, își caută liniștea sufletească în altă parte; va fi foarte târzie și lamentabilă o împăcare atunci când prăpădul răvășirii spirituale a românilor nu va mai putea fi ocultat și negat.

Nu voi face o analiză a susnumitei *Sinteze*, nici să discreditez această inițiativă; este clar că mult mai ușor vezi paiul din ochiul celuilalt. Discreditația și acuzele privind legitimitatea unei Biserici nu sunt un apanaj exclusiv adus ca reproș metodei BRU de a-și revendica drepturile la decenta existență și devenire de după anul 1989.

Afirmațiile aduse de lucrare nu reușesc să clarifice evidențele de care trebuie ținut seama. A spune că „Reforma i-a produs Bisericii Catolice un deficit de credincioși, pe care aceasta a încercat să-i recupereze prin atragerea ortodocșilor răsăriteni”, nu constituie oare un element denigrator?

Apoi, se face referire la „Rezoluția din 14 aprilie 1698 a împăratului de la Viena, Leopold I, potrivit căreia românii puteau să se unească cu oricare dintre cele patru religii «recepte» sau să rămână în vechea lor credință” și se comentează așa:

Deși *aparent* li se făcea preoților români o ofertă imparțială de unire cu oricare dintre religiile recepte, *în realitate*, singurul interes era acela ca românii să se unească cu Biserica Catholică, și nu cu altă confesiune. Așadar, impulsul unirii nu venea de la români, ci de la autoritățile politice și de la cele ecleziastice catolice (p. 5).

Lucrarea mai afirmă că „*Biserica Unită* din Transilvania apare în mod evident ca o *creație politică* a habsburgilor, fiind concepută ca un instrument de supunere a românilor și de control al reformaților din Transilvania” (p. 7). Numai în treacăt se amintește că „veacurile XVIII și XIX sunt martori ale zbuțumatei istoriei a românilor din Ardeal, dezbinați confesional. Este adevărat că au existat și *momente de conlucrare*, unul fiind cel legat de Revoluția de la 1848” (p. 8). Se uită sau se neagă importanța acestei instituții exponent al idealurilor naționale și social-politice, idealuri

pentru care a luptat și în care a crezut până la îngenuncherea ei și după acel moment, până în prezent?!

Sunt evocate *pensionările forțate* a unui număr de 15 episcopi și reducerea numărului de eparhii ortodoxe în anul 1945-1946; totodată, au fost arestați 2.544 de clerici (dintre care 1.888 ortodocși, 235 greco-catolici și 173 romano-catolici și alții de alte confesiuni – p.9).

Pe firul evenimentelor, după Legea cultelor din august 1948 a urmat Decretul 243 din septembrie, care a restrâns activitatea greco-catolicilor la două eparhii, pentru ca toamna aceasta să fie *lichidată* (v.p. 9). În urma unui „congres sau adunări de reunificare” de la Cluj din 1 octombrie cu 37 de delegați (reprezentând 431 de preoți care, constrânși în diferite feluri, au semnat trecerea la ortodoxie) care vor semna „Proclamația” de unire și un apel către credincioșii uniți, îndemnați să se alătore confrăților ortodocși. La 18 octombrie, Sfântul Sinod al BOR a ratificat actul sinodal de primire a credincioșilor uniți, urmat de sărbătoarea de la 21 octombrie de la Alba Iulia. Proclamația de la Cluj a fost și este contestată de uniți pentru faptul că nu era reprezentativă la nivel ierarhic (doar cinci protopopi, pe care nimeni nu i-a delegat și nici un episcop, aceștia fiind în preajma arestărilor – survenite la 28/29 octombrie 1948), arestări continuate apoi în rândul protopopilor, canonicilor și clericilor uniți care-și declarau fățiș lealitatea față de propria lor Biserică... Afirmatia că *uniții au fost primiți în Biserica Ortodoxă* este forțată, deoarece desființarea Bisericii Unite, survenită oficial la 1 decembrie 1948, începuse cu arestarea întregii ierarhii, singura îndrituită să decidă pro sau contra integrării în ortodoxie, ceea ce nu s-a întâmplat.

Textul mai aduce în discuție un argument valabil și în prezent.

Pe credincioșii de rând îi interesează foarte puțin dacă la o slujbă bisericească este pomenit papa de la Roma sau mitropolitul de la Sibiu. Această certitudine nu putea fi departe de sentimentul că, forțat sau nu, ei se întorceau de unde plecaseră. Statisticile de după 1989 o confirmă din plin. Credinciosul simplu nu-și trăiește credința în funcție de circumstanțele administrative, ci exclusiv din relația directă cu eternitatea.

În același timp, BOR a devenit adăpostul a numeroși clerici greco-catolici care nu acceptaseră revenirea la ortodoxie și care lucrau, ca funcționari oficiali, în administrația centrelor eparhiale, putându-și exercita cultul în particular.

Reacția ierarhilor uniți față de *participanții* la Adunarea de la Cluj de la 1 octombrie 1948 a fost foarte dură. Ei i-au excomunicat pe toți participanții, precum și pe toți preoții care au semnat pentru unificare.

În schimb, *integrarea* clericilor și credincioșilor uniți în Biserica Ortodoxă s-a făcut fără a li se cere o mărturisire publică de acceptare a confesiunii ortodoxe.

Hirotonirile clericilor greco-catolici, actele liturgice și sfintele Taine săvârșite de aceștia au fost considerate valide (v.p. 10).

După un interval de peste *patru decenii* de care *Sinteza* nu amintește nimic, se face referire la decembrie 1989, când Biserica Unită a ieșit din ilegalitate, redobândindu-și libertatea. Ierarhii ei au fost nevoiți să constate că lăcașurile de cult și alte proprietăți care înainte de 1948 aparținuseră greco-catolicilor erau acum *proprietatea și folosința ortodocșilor*. Numai că *toți acești ortodocși nu erau altceva decât foștii greco-catolici sau urmașii lor*, [care] se consideră îndreptățiți să-și păstreze și să folosească lăcașurile de cult moștenite de la părinți, pe care le-au întreținut pe propria lor cheltuială, în care au fost botezați, cununați și în care și-au practicat viața liturgică (v.p. 11).

Mă voi mărgini să subliniez alte câteva cuvinte care ocultează sau denaturează realitatea faptelor:

Aparent și în realitate = pun în cumpănă libertatea de a alege și consecințele unirii pentru români; cuvintele acestea nu au ca suport decât motivația. Poate fi acordat un anume credit documentului privind libera alegere a confesiunii (vezi anexa).

Biserica Unită – creație politică = legitimează poate și reactualizarea sa pe aceeași cale, dar nimeni nu mai vrea (mai puțin uniții), deoarece starea de fapt convine.

(...) au existat și momente de conclurare... nu au fost doar momente și Adunarea de la Blaj de la 3/15 mai are autorii săi și idealuri exprimate acolo... și materializate apoi la Alba Iulia. Numai după constituirea României întregite BRU a fost încet, încet trecută pe plan secundar.

Sunt evocate *pensionările forțate* din rândul ierarhilor ortodocși, dar nu arestarea întregii ierarhii, așa cum s-a petrecut cu greco-catolicii, fapt ce a generat *lichidarea BRU*.

Participanții la Adunarea de la Cluj au fost, de fapt, aduși cu forța și împotriva voinței lor (unul și-a pierdut conștiința... nefiind de acord cu impostura la care erau supuși), prin urmare, siliți să semneze documentul de care era nevoie pentru oficializarea simulacrului de „revenire” în sânul BOR.

Integrarea, hirotoniile clericilor greco-catolici, precum și Tainele administrate de ei au fost considerate valide, dar nu numai atunci. Reiterarea în ediția din anul 1992 în Molitfelnicele ortodoxe a Rânduiei trecerea de la erezia catolică la adevărata Biserică nu sună a recunoaștere a validității actelor de cult. Cum ar putea fi interpretată, de altfel, amenințarea de caterisire a ÎPS Nicolae al Banatului pentru împărtășirea din același potir cu uniții!?!

Afirmația că *uniții au fost primiți în Biserica Ortodoxă* merită comentată și corectată: au fost, de fapt, *înglobați* o dată ce Bisericile și patrimoniul lor au fost destinate de comisia guvernamentală Bisericii Ortodoxe. Circumstanțial se uită aceste manevre care i-ar nedreptăți pe greco-catolici la revendicările pe care le invocă în dialogul surzilor...

Proprietatea și folosința ortodocșilor cu referire la biserici și alte averi ale uniților poate suferi o nuanțare care scoate din ocultare modul în care au dobândit aceste bunuri în posesie. Proprietarul și responsabilul lor a fost împiedicat să-și revendice aceste drepturi timp de peste patru decenii, dar nu există nici o înțelegere între părți în acest sens. Întrebăm cum au ajuns proprietari?

BOR a devenit adăpostul a numeroși clerici greco-catolici ascunde alte fațete ale adevărului: da, au fost unii care au funcționat acolo pentru că nu aveau altă șansă de supraviețuire; dar nu erau nici numeroși și nici nu-și îndeplineau rosturile sacerdotale în mod public... Greu de presupus că BOR a devenit salvatoarea BRU câtă vreme a acceptat dezmoștenirea acesteia și, mai mult – o spun documentele recent scoase la lumină –, a avut grijă în teritoriu de fiecare preot netrecut și l-a încondeiat la autorități. Documentele epocii au immortalizat asemenea fapte, și anume care nu au loc acum și aici.

Documentul prezintă în continuare, în comparație cu BOR, situația statistică a BRU, pe care o declară de până la 1% și cca. 200.000 de suflete, în comparație cu aproape 87%, respectiv aproape 19 milioane de ortodocși, atât în anul 1992, cât și după zece ani, în 2002, cu ușoare tendințe de scădere a greco-catolicilor. Se ocolesc posibilele erori datorate declarațiilor creștinilor, mai ales că adeseori, în mod tendențios, aceștia au fost întrebați dacă sunt români și înregistrați automat ca ortodocși. O dată în plus, BRU i se atribuie apartenențe intrate cu nuanțe xenofobe în mentalul colectiv. Aș mai adăuga că doar de dragul statisticilor, și nu al veridicității, ar fi fost de întrebat fiecare cetățean dacă a fost membru al PCR, organizație politică de ideologie atee, care număra la ultimul congres peste 4,5 milioane de membri. Poate nu ar fi trebuit ca aceștia să fie declarați ortodocși, ci marxist-leniniști, deoarece se conduceau după acea doctrină...

Numărul de eparhii, protopopiate, clerici și credincioși nu poate fi luat drept criteriu al echității și proporționalității în starea de fapt a uniților în peisajul religios al țării. Densitatea și răspândirea lor motivează orice atitudine din partea statului și o salută ca inițiativă reparatoare a nedreptăților suferite... numai că nu sunt prea multe aceste atitudini.

În ceea ce privește situația politică a patrimoniului, sunt încă destule neînțelegeri care pleacă de la argumente canonice diferite. Ortodocșii fac referire la Regulamente proprii și la Legea 177/1948 care a stat la baza

spulberării BRU; greco-catolicii pun la temeiul revendicărilor lor Codul comun al Bisericilor Orientale și actelor de drept particular care consfințesc Biserica drept proprietar și reclamant al restituirilor. Cu așa puncte de vedere contradictorii, pare normal să nu se ajungă la o soluționare justă. Mai mult, atunci când se evocă drept proprietar comunitățile parohiale și uneori acestea inițiază un partaj frățesc între ortodocși și greco-catolici, imediat intervine ierarhia și anulează înțelegerea. Nici acest gest nu vorbește de caritatea creștină, de nici un fel... Multe dintre altercațiile privind luarea în posesie a unor lăcașuri de cult au la bază acest arbitraj ad-hoc venit din partea deținătorului, repet, nu a proprietarului de drept.

Mai există o situație la fel de stranie: localitățile sătești în care au trăit în pace greco-catolicii și ortodocșii până ce a venit contopirea lor necondiționată sub administrarea preotului ortodox; evident, o biserică a rămas închisă, de regulă, cea greco-catolică (dacă nu cumva era mai arătoasă). O parte a acestor lăcașuri de cult sunt închise și azi, după 20 de ani de *libertate* a cultelor, și orice încercare de a se intra în ele este interzisă, sub acuza de prozelitism. O parte (numai pentru a nu fi revendicate de greco-catolicii din respectivele localități), în înțelegere cu autoritatea Bisericească, sunt deservite în alternanță cu bisericile ortodoxe de același preot, sau chiar este numit un al doilea preot. Greu de înțeles, deoarece, așa cum eronat s-au făcut „comentarii insolite” (*Considerații asupra documentului de la Balamand*, p. 6), *Documentul de la Balamand* din anul 1993, și anume că greco-catolicii nu mai au voie în satele în care au existat cândva legal (de parcă acum ar fi în ilegalitate!), pentru a se împiedica prozelitismul și nedorita uniație, acest *Document* al președintelui Consiliului pontifical clarifică aceste afirmații astfel:

... când Bisericile Catolice Orientale pe care guvernele comuniste, după Al Doilea Război Mondial, le-au desființat pe nedrept se adresează acelor care erau credincioșii lor sau noilor generații ale acelorași credincioși, pentru a se reîntoarce la Biserica lor, acestea nu pot fi acuzate de prozelitism. Se poate afirma deci că „libertatea inviolabilă a persoanelor și obligația de a urma exigențele conștiințelor” se împlinesc (*Considerații...*, p. 10).

Cu alte cuvinte se reiterează aici din alt unghi cele spuse în *Sinteza* elaborată de Mitropolia Clujului, Albei... cum că „pe credincioșii de rând îi interesează foarte puțin dacă la o Slujbă bisericească este pomenit papa de la Roma sau mitropolitul de la Sibiu...”. Cu toate acestea însă, accesul greco-catolicilor în fostele lor parohii este taxat drept prozelitism și dezbinare! Așa rezultă din *Notele și observațiile* făcute de mitropolitul Antonie la 6 iulie 1993 pe marginea *Documentului de la Balamand*, de la 17/24 iunie 1993, cu titlul *Uniatismul, metode de unire din trecut și căutarea actuală a deplinei comuniuni*.

Exemplificăm: la punctul 22 al *Documentului* se menționează că acțiunea pastorală a Bisericii Catolice, atât latină, [cât] și orientală, nu mai urmărește să obțină treceri de credincioși de la o Biserică la alta; adică nu mai vizează să facă prozelitism printre ortodocși. Această acțiune pastorală vizează să răspundă nevoilor spirituale ale propriilor lor credincioși și nu are nici un fel de voință de expansiune în detrimentul Bisericii Ortodoxe. În aceste perspective, pentru a nu mai rămâne loc neîncrederii și suspiciunii, este nevoie ca Bisericile să se informeze reciproc asupra diverselor proiecte pastorale pe care le au și pentru ca astfel să se poată începe și dezvolta colaborarea dintre episcopi și dintre toți responsabilii Bisericii noastre.

Note și observații: Cel dintâi lucru care trebuie constatat în acest paragraf este că Biserica Catholică renunță la trecerile de credincioși de la Bisericile Ortodoxe la Biserica Catholică. Prin urmare, toți credincioșii care sunt acum ortodocși, chiar dacă părinții și strămoșii lor au fost uniți cu Roma, dar ei vor să rămână ortodocși, să fie lăsați în pace în ortodoxia lor. Să nu mai fie ademeniți la nici un fel de întoarceri, fiindcă acțiunile de a-i convinge la întoarcere sunt considerate acțiuni prozelitiste.

Al doilea lucru care se poate observa în acest paragraf este faptul că Bisericile Orientale Catolice (greco-catolice, unite) se pot ocupa numai de credincioșii care sunt și se declară ca vor să rămână uniți cu Roma în momentul de față.

Al treilea lucru care se poate observa în acest paragraf este că romano-catolicii fac declarația expresă că Vaticanul nu urmărește nici o expansiune în detrimentul Bisericii Ortodoxe, deci în țările tradițional ortodoxe.

Al patrulea lucru care se poate observa în acest paragraf este faptul că se dau îndrumări ca: acolo unde este nevoie de intervenții pastorale catolice în vreun anumit loc în care elementul preponderent este cel ortodox, în astfel de cazuri să nu se inițieze nimic fără consultări cu ortodocșii și cu toți reprezentanții Bisericilor noastre.

Al cincilea lucru care trebuie observat în paragraful 22 este faptul că atât Biserica Catholică latină, cât și cea Orientală catolică (unită, greco-catolică) sunt cuprinse sub numele comun de Biserică Catholică (vezi termenii cu care începe paragraful 22). Din toate acestea reiese clar că eclezialitatea Bisericilor orientale catolice (greco-catolice, unite) este conferită acestor Biserici de către Biserica Catholică. Deci aceste Biserici orientale catolice (greco-catolice, unite) sunt Biserici Catolice în înțelesul deplin al cuvântului. Nu sunt Biserici aparte. Au doar un alt rit decât cel latin, dar ritul nici nu e menționat în Documentul de la Balamand. Ritul e doar o formă exterioară, fără importanță doctrinară. Uniții sunt catolici.

În lumina celor arătate mai sus, se pune întrebarea cum explică romano-catolicii existența în același teritoriu a mai multor Biserici Catolice

(latină, orientală) și jurisdicția mai multor episcopi asupra aceluiași credincioși și teritoriu. Și conchidem cu un *dacă*: Dacă greco-catolicilor le-ar fi fost permis accesul măcar în bisericile neutilizate la începutul anului 1990, generații întregi care au așteptat îndelung să-și exprime credința așa cum conștiința lor o dicta, recensământul era superfluu. Refuz să cred că, formați în ortodoxie, aceștia ar fi părăsit Biserica lor pentru a se grupa în cea ortodoxă din același sat. Și mai este un amănunt care nu bate cu cerința de a fi lăsați în ortodoxia lor; și anume, este de văzut că, acolo unde deprinderile greco-catolice sunt trăite de credincioși, administratorii ortodocși nu schimbă nimic, îi lasă cu Rozariul și le fac toate devoțiunile numai să dea impresia că-i totuna; și mai mult, metode de cateheză și evanghelizare, doctrina socială ș.a. sunt aplicate mai nou de preoții ortodocși școliți în Apus ca urmare a deschiderii și ospitalității aceluși Apus pe care (de curând a fost reiterat un fragment al exprimării părintelui Dumitru Stăniloae, la TVR 1, *Universul credinței*) acesta îl caracteriza: „Toate relele vin din Apus”! Devin malițios dacă întreb ce caută atunci teologii ortodocși în Apus? Mare parte, după ce-și finalizează pregătirea, vin acasă și spun ca răposatul Dumitru Stăniloae!

Pe de altă parte, acest Apus nu contestă constituirea unei ierarhii paralele ortodoxe în teritoriul și sub jurisdicția (predominant catolică) a papei; dimpotrivă, primește, acceptă deschiderea de parohii, oferă biserici spre slujire ortodoxă. Ciudat că acolo nu există opreliști canonice pentru celebrări alternative ale ortodocșilor cu catolicii, ci numai aici, în țară, între Biserici de același rit! Rit care, după afirmațiile ÎPS Antonie nu reprezintă decât o formă!

Da, numai că această formă deranjează când este vorba de prezența greco-catolicilor în teritoriu. Creează confuzii și... cum apartenențele profesionale nu prea sunt clare la popor, s-ar putea să se facă prozești, așa... fără intervenția expresă a uniților!

Consider că acesta este fundamentalul motiv pentru care nu s-a făcut restituirea nici *in integrum* și nici în parte, ca să nu mai vorbim de caritate, care se alătură ecumenismului prin asemănare: teoretic este foarte frumos, dar practic lipsește.

Și se mai mizează pe ceva: pe trecerea timpului și pe dezrădăcinarea tinerelor generații de moșii și strămoșii lor. Se spune că sunt botezați ortodocși, dar în *Sinteza* de la Cluj nu s-a făcut rabat la greco-catolicii cooptați în ortodoxie și nici la sacramentele administrate valid de aceștia; dar asta, în anul 1948! Acum, dacă se amestecă apele binecuvântate de ierarhul ortodox cu cel greco-catolic (nu în căldărușă, ci în undele râurilor), ortodoxul e bun de caterisit! Popor creștin, neam român, și pentru tine s-a rugat Isus ca toți să fie una! În felul acesta e posibil?!

Repet ce am mai spus în alte ocazii: botezul te face creștin (dacă e administrat după formula trinitară), și nicidecum ortodox sau catolic, de care aparține fiecare confesional. E sacramentul mântuirii și îl poate administra la nevoie orice om cu intenția de a boteza și cu elementara formulă trinitară și apa botezului. Asta nu se învață la școală dacă este mai important să fii liberal sau PSD-ist sau PDL-ist etc. decât să fii om de caracter, lider preocupat de realizarea binelui comun, adică și a celui alt.

Motivez poate prea lunga exemplificare a comentariilor Documentului de la Balamand printr-o altă precizare (de bună seamă, provocată de atitudinea diferită față de premisele acestuia). Iată ce spune:

Ceea ce afirmă textul de la Balamand este destul de clar și reprezintă ceea ce Comisia a dorit să exprime. Orice interpretare a documentului și orice concluzie care s-ar putea trage din lectura lui nu implică autoritatea Comisiei, ci exprimă opinia subiectivă a celui care a făcut interpretarea textului sau a tras acele concluzii personale (*Considerații*, 6).

Nu este cazul să mai insist.

Dacă ne aflăm într-o situație patrimonială, piatră de poticnire și de amânare a păcii și relativizare a iubirii între Bisericile-surori, aceasta se datorează unei interpretări preferențiale a legilor care nu converg spre realizarea binelui comun. A pune împreună Legea 177/1948 menită să desființeze BRU, GC cu Decretul-lege 126/24 aprilie 1990 înseamnă a continua o acțiune ostilă față de această Biserică incapabilă să se apere neavând un suport juridic coerent. Ce se poate înțelege prin abrogarea unei legi nedrepte printr-o alta în care elementul central îl constituie bisericile și casele parohiale confiscate abuziv de Stat în anul 1948 nu este lămurit de legiuitor, păgubașul rămânând la discreția deținătorului de fapt, care nu e dispus la restituire. Se pot vedea tergiversările, greutatea constituirii și funcționării comisiilor de dialog pe plan local și, nu în ultimul rând, lipsa unui dialog coerent și de bunăvoință la nivelul Comisiei la vârful celor două Biserici. Primii patru ani de dialog la nivel înalt s-au soldat cu câteva scrisori între ierarhul de la Sibiu și cel de la Blaj, cu obiecții reciproce și fără o platformă comună de discuții, partea ortodoxă refuzând orice propunere a greco-catolicilor, anulând practic motivația continuării întâlnirilor. Că greco-catolicii mai primesc unde și unde câte o biserică – fie prin bunăvoința ierarhului discordant de la Timișoara, fie în urma unor procese aproape interminabile –, aceasta este o dovadă prea evidentă a refuzului de a se recunoaște titlul injust prin care BOR a obținut și continuă să țină sub ocupație patrimoniul și credincioșii și urmașii credincioșilor greco-catolici confiscați prin complicitate cu regimul ateu la 1948. Dacă nu este așa, de ce au primit în dar ceea ce regimul ateu a furat în mod samavolnic?!? Acesta nu

este un fel creștin de a proceda. Și, dacă este mai favorabilă starea de fapt a deținătorului unui bun decât cea a celui care-și revendică un drept, în planul creștin al despăgubirii, acest păcat este de neiertat până la îndreptățire. În rest, numai de bine.

Cât privește statornicirea unei relații normale pe care pretinde BOR să o stabilească cu BRU, pare cel puțin ridicol, dacă nu cinic, să se vorbească de așa ceva în situația descumpănită care se perpetuează. Nu se pot face pași în alte domenii câtă vreme platforma de discuții s-a blocat și nu se acceptă o reglementare nici bisericească, nici caritativă, nici juridică. Pe bună dreptate vorbește fabula despre Samson care afirma dreptatea și egalitatea de șanse și Samurache, credul în sforăitoarele proclamații, pe care reiterându-le a aflat de fapt că egalitatea nu este pentru cei cu 1% din populația țării. Ei, să mai aștepte, poate, poate dispar și atunci litigiul se rezolvă de la sine.

Și o sursă magisterială: Enciclica socială a Papei Benedict al XVI-lea *Caritas in veritate*, din 29 iunie 2009, tocmai de sărbătoarea sfinților Apostoli Petru și Pavel. Pentru a ne regăsi în armonia relațiilor normale între Bisericile-surori, este necesar să plecăm de la titlul acestei enciclice sociale, *Caritatea este în adevăr*; ea constituie în acest sens forța propulsivă principală necesară pentru fiecare persoană și omenirea întreagă. Iubirea este o forță extraordinară care apropie omenirea de planul lui Dumnezeu. Ea trebuie căutată, aflată și exprimată în economia carității, iar caritatea, la rândul său, trebuie înțeleasă, valorificată și practică în lumina adevărului, iar adevărul în timpul de față este prea des relativizat și, prin aceasta, îi permite carității să alunece în sentimentalism (*Caritas in veritate* 2-3). Un creștinism numai al carității fără adevăr poate deveni confortabil conviețuirii sociale, dar nu i-ar lăsa nici un loc lui Dumnezeu în lume, și fără dragoste de adevăr nu va exista nici o conștiință a responsabilității sociale.

Trăim într-o societate în curs de globalizare, de unde nu pot lipsi nici adevărul și nici realizarea binelui comun. Așadar, mai întâi dreptatea (*Ubi societas, ibi ius*), pentru că a iubi înseamnă întâi de toate a dăruia dintr-al meu cu dreptate altuia, ceea ce presupune mai întâi a da altuia ceea ce e al său și caracterizează ființarea și acțiunea sa (*Caritas in veritate* 6).

Dacă vorbim de iubirea aproapelui, ar trebui să avem în preocupare binele comun, nu un bine căutat pentru sine, ci care să răspundă și nevoilor reale ale aproapelui. Numai așa se poate tinde spre construirea Cetății lui Dumnezeu pe pământ, construcție care începe cu istoria familiei lărgite la întreaga omenire.

Dacă vorbim despre iubirea cuprinsă în adevăr, suntem în fața unei probleme cu care se confruntă Biserica într-o lume aflată într-o permanentă globalizare, care cu ajutorul rațiunii limpezi poate urma realizarea

obiectivelor care conțin valențele cele mai umane și umanizatoare. Dezvoltarea depinde astfel nu doar rezultatul progresului tehnic și al relațiilor de conveniență, ci și de puterea de a învinge răul prin acte umane bune, în libertate și reciprocitate.

Pe această direcție, Biserica nu are soluții tehnice și nu se amestecă în politica statelor, însă e ținută să-și exercite misiunea în împlinirea adevărului, în toate ocaziile, pentru a pune în echilibru o societate pe măsura demnității umane și a chemării oamenilor la împlinirea demnă și integrală a misiunii lor.

În paleta largă a drepturilor de care omul este îndreptățit să se bucure intră de bună seamă bunurile materiale necesare vieții, așa cum Doctrina Socială a Bisericii explică de la *Rerum novarum* și până azi. Nu este cu nimic mai prejos nevoia de a proteja viața în diferitele sectoare sensibile ale deschiderii spre viață sau asociere la moda culturii morții, în care restrângerile, lărgirea sau condiționările manifestării libertății devin criminale, omorătoare de suflete (*Caritas in veritate* 28), nu numai prin avort și sterilizare, ci și prin excentricele acțiuni de fanatism religios sau, dimpotrivă, indiferență sau ateism practic. Susținut de Stat, ateismul practic îi lipsește pe cetățeni de forța morală și spirituală necesară dezvoltării integrale a persoanei și a societății. Intervine aici integrarea rezultatelor dezvoltării științifice și cercetării, care sunt datoare să se asocieze cu valorile morale, eliminând pe cât se poate dificultățile apărute la intersectarea domeniilor lor specifice. Societatea este puternic polarizată între înalte cuceriri științifice și imperioasele nevoi de supraviețuire a săracilor lumii care trăiesc într-o mizerie și ea progresivă câtă vreme nu este bine înțeles sensul globalizării.

Trecând peste vasta problematică a producerii, distribuirii și echilibrării bunurilor, prin bucuria de a participa într-un anumit fel la situația economiei globale, ajungem să vorbim despre solidaritatea popoarelor, care ar trebui să asigure demnitate și egalitate de șanse fiecărui popor, iar aplicarea principiilor dezvoltate de doctrina socială, prin aplicarea subsidiarității va descoperi și celor din zone mai puțin dezvoltate responsabilitatea și utilitatea lor într-o lume în care toți trebuie să producă și să consume într-un sistem ecologic și echilibrat. Deziderate perene și mult mai ușor de spus decât de aplicat.

II. Istoria regăsirii în libertate. Câteva aspecte pozitive

În ciuda dificultăților pe care le are BRU, GC și a consecințelor confiscării sale pentru mai bine de patru decenii, putem să ne întoarcem cu recunoștință către Dumnezeu și să-i mulțumim că nici o clipă nu ne-a părăsit. A dat acestei Biserici oameni cu caracter ferm și neîndoielnici în convingerile

lor. Cei care au părăsit această corabie sunt liberi și răspunzători pentru alegerea lor; misiunea greco-catolicilor nu s-a încheiat, în ciuda faptului că nu mai este o metodă actuală pentru refacerea unității creștine. Noi ne rugăm convinși de această șansă a creștinătății din ce în ce mai încercată de stihiiile lumii și ale întunericului și ne urmăm cărarea firavă pe drumul spre mântuire. Cu ajutorul ceresc, vom ajunge negreșit la limanul mântuirii. Iar dacă așteptarea este de lungă durată, înseamnă că Dumnezeu nu vrea să ajungem în purgator, ci direct în rai sau iad, după opțiunea fundamentală și vrednicia fiecăruia. De aceea ne încercăm și ne cere răbdare multă.

Pe lângă realizările inventariate cu minuțiozitate de *Sinteza* de la Cluj, Biserica Greco-Catolică încearcă să-și împlinească misiunea fără emfază atât pe plan pastoral-spiritual, cât și în domeniul social-caritativ și în educație.

Dispune ca și în timpurile bune de școli catolice de toate gradele în marile orașe, mai ales în cele în care sunt și reședințele episcopale, dar și în alte localități mai mari.

Legat direct de pregătirea personalului de cult, dispune de o Facultate de Teologie greco-catolică integrată în Universitatea „Babeș Bolyai” de la Cluj, precum și în Universitatea de Nord, având în teritoriu Departamente ale acestei facultăți, care pregătesc atât personal pentru misiunea sacerdotală, cât și pentru alte specializări înrudite, care-și au corespondența în nevoile sociale actuale. Studenții și absolvenții cei mai aplicați la studiu și aplecați spre imitarea lui Cristos sunt în mod selectiv trimiși la completarea studiilor în mari centre din Apus, mai ales la Roma, unde aprofundează și se specializează în diferite discipline teologice și înrudite pentru a asigura cu preponderență nevoile de cadre universitare în țară și nu numai. O parte dintre profesorii de teologie la diferite niveluri de încadrare (asistenți, lectori, conferențieri universitari) care au acceptat să desfășoare munca la catedră și au, de regulă, familii și-au continuat specializarea teologică în Universitățile de la București sau Cluj, unde au obținut titluri doctorale.

Ca să fim la modă, dacă privim la „absorbția socială” a forței de muncă pe care o pregătesc școlile noastre la cel mai înalt nivel, menționez că în bună măsură acești specialiști își găsesc locul în țară, unii fiind coopțați și în diaspora greco-catolică românească din diferitele țări europene și chiar peste Ocean.

Perspective? Da, cu toate împilările de care „se mai bucură BRU”, suntem convinși că nu hălăduim în zadar. Cramponarea de confiscări încă nedepășite trebuie să aibă un sfârșit; numai Dumnezeu e veșnic. Nu trebuie să ne punem ultima speranță în oameni, ci în Creator. Se poate ca el să ne fi pregătit un loc în cer și pe pământ mai generos decât prevederile Documentului Comisiei mixte de la Balamand, care „face un favor uniților” să

stabilească la punctul 3 așa: „În ceea ce privește Bisericile Orientale Catolice, este limpede că ele, ca parte a Bisericii Catolice, au dreptul la existență și la lucrare pentru a răspunde nevoilor spirituale ale credincioșilor lor”. Nimic despre viitorul și șansele egale de dezvoltare sau de regăsire a uniților acolo unde în mod violent au fost persecutați.

E mult prea evidentă excluderea uniților ca Biserici *sui iuris* la acest dialog unde, prin excludere și judecare în lipsă, li s-a refuzat dreptul la apărare. Nu ar fi fost o imixtiune în vastele teme de discutat, deoarece, în însuși conținutul primului punct al documentului, dialogul întrerupt a putut fi reluat doar pentru a fi clarificat pericolul uniaticismului reapărut ca o buruienă rea pe fața pământului. Ne întrebăm de ce nu se vor fi grăbit onorabili din comisia mixtă să găsească altă metodă de refacere a unității creștinateții (a cărei dezbinare este un exemplu cât se poate de urât pentru cei în fața cărora ne afișăm ca religie a iubirii) pe parcursul a patru decenii și mai bine, timp în care manifestările uniților au fost ținute sub supraveghere de puterea laică și nu numai. N-o fi actuală metoda, dar consecințele sunt evidente, iar incomodarea pe care această realitate o constituie se datorează numai intoleranței, și nicidecum spiritului creștin de iubire și emulație pentru binele sufletesc al omenirii.

Mă întorc la expunerea stării actuale a greco-catolicismului din România.

Privitor la baza materială și grija spirituală față de creștinii aflați în păstoria uniților, aceștia înregistrează, ca peste tot, două tendințe: una de refacere, înmulțire și consolidare a unităților parohiale, prin recuperarea cu mare efort a unor lăcașuri de cult acolo unde sunt constituite comunități, sau construcții de biserici și capele, în cea mai mare parte cu ajutor extern decât cu contribuția proporțională de 1% și mai mult obținută din sprijinul Statului. Reiterez nocivitatea prozelitismului pe care frații o anihilează în două feluri: prin construirea de lăcașuri de cult în toate cartierele vechi sau noi ale orașelor, dar mai ales, prin amplasarea, dacă se poate, lângă zidul așezământului nostru, a unei biserici ortodoxe, ca nu cumva intrând oamenii în biserica unită să constate că se simt bine acolo și slujba este identică celei cu care s-au obișnuit, ba uneori chiar mai esențializată și mai puțină vânzoleală? Asta ar fi oare prozelitism?

Altă tendință ne avertizează că nu trebuie să ne mândrim dacă bisericile noastre sunt pline și ale altora sunt mai puțin frecventate... ci să înțelegem sau nu motivația creștină a fenomenului. Fenomenul emigrării pe alte meleaguri este general în țară. El nu are conotație religioasă, ci economică. E cazul, așadar, să vedem și să cultivăm motivația care să-i aducă sau să-i păstreze acasă și, pe cât posibil, printre enoriașii care frecventează bisericile, pe tinerii risipiți pretutindeni.

Oare dorul după locurile de baștină l-a adresat poetul Vasile Alecsandri numai păsărilor: „De ce-ați plecat? Nu v-a fost dor de țara voastră? N-ați plâns văzând cum trece-n zbor spre țara voastră nor de nor?”

Nu mai sunt la modă comportamentul și educația patriotică.

Învățământul tinde să devină pragmatic și cultura generală restrictivă. Nu se mai citește, nu se mai exercită mintea cu memorarea poeziilor pline de miez ale clasicilor, ci totul se dă gata prelucrat: film, carte înregistrată pe suport audio, computerizarea lucrurilor elementare ale scris-cititului și socotitului, care nu erau numai memorare, ci și dezvoltarea unor valențe ale intelectului și memoriei. După același calapod, e greu de presupus că se mai poate face azi o cateheză clasică tinerilor și copiilor acestui veac. În acest câmp însă nu s-a ajuns la cooperare între Biserici, deoarece ne-am blocat în simpatii și antipatii, ca și la constituirea de guverne, și deci nu există o platformă comună de interes național pentru realizarea binelui comun (atât material, cât și spiritual).

Există, în schimb, niște modele comportamentale de gloată cultivate de penuria vremurilor de puțin timp apuse, pe care nu ne străduim să le depășim. Atunci se înghesuia lumea la coadă la carne, la o bucățică de salam sau de unt sau un litru de lapte „normalizat” până la opalescență. Acum, marfă este în magazine și magazine la tot pasul, dar nu sunt bani, și se înghesuie bietul om cu speranță creștină ca măcar o sticlă de agheasmă gratis să poată duce și el acasă, să poată pătrunde odată în viață într-un altar. De ce oare numai atunci, o dată și de ce într-un spectacol grotesc, unde cei căzuți nu mai merg la popa să-i ungă, ci direct cu SMURD-ul la spital!? Poate că aici am avea într-adevăr ceva de învățat de la Apusul din care ne vin toate relele, vorba părintelui Dumitru Stăniloiaie.

La un simpozion de drept oriental la Cluj, acum câțiva ani spunea un profesor de-acolo, pe nume Preda (sintetizez ce-am priceput eu din zisa domniei sale), că, dacă aici ne impunem cu modelul nostru strămoșesc în credință și apucături, când trecem în Apus, nu putem avea aceeași pretenție și trebuie să lăsăm opincile și obielele undeva la margine. Altfel, înseamnă că avem o problemă. Chiar și bisericeste, s-a renunțat la multe mofturi canonicești, câtă vreme se pot obține cu vorbă dulce, în mod gratuit, lăcașuri de cult, burse de studii, stipendii liturgice, și unde nu ajunge mai smântânim de la românașii care doresc să boteze un prunc în legea strămoșească, colo-șa, un 400-500 euro, că, de, se câștigă pe acolo și numai o dată în viață îl prinzi pe creștin la colț cu botezul copilului...

Nu-și pune nimeni probleme de jurisdicție în teritoriul Romanului Pontif și de suprapuneri de jurisdicție; avem noi ierarhii noștri; Occidentul a acceptat să ne păstorim enoriașii în cele străinătăți la nivel de parohie, decanate, episcopii și chiar mitropolii... Noi nu facem prozeliți, dar dacă,

Domnul fie lăudat, occidentalii ne pășesc pragul și inspiră profund fumul de tămâie de prin îndepărtatele țări ale Magilor, noi, ca oameni de bine, îi primim și îi încreștinăm. Nu demult l-au rebotezat pe unul și i-au schimbat numele dintr-unul nemțesc într-unul românesc, chiar dacă fusese botezat în România, de un preot romano-catolic. Ei, ei... deci avem o problemă sau chiar mai multe... Să nu ne mirăm de islamişti care-și doresc minarete și lăcașuri de cult, că, vorba copilului către Moș Gerilă – Moș Crăciun,... eu nu-ți cer jucării, cum ți-ar cere alți copii, însă nu m-aș supăra dacă tot mi-ai da ceva...

III. O mărturie personală

Am spus că fac parte dintr-o categorie de preoți formați în clandestinitate, ca o generație de legătură între clerul și credincioșii de odinioară și cei ce urmau să vină, deoarece speranța nu a părăsit nici o clipă Biserica și pe slujitorii săi.

Ca formație laică sunt economist și am lucrat în unități de stat 20 de ani, la Alba Iulia.

Preocupat de formarea preotească în alternativa de preot celibatar, m-am adresat la Ordinariatul din București și apoi la Iași, de unde am primit răspuns negativ în anul 1967. Contactele (pentru problemele sufletești) cu preotul ortodox din satul meu (fost odinioară parohie greco-catolică) și depănarea unor amintiri despre preotul greco-catolic de odinioară, învățate de la mama, l-au iritat pe parohul meu și el pe mine; exprimându-se despre fostul paroh că este trădător de neam, m-a făcut curios să știu mai multe și să-l cunosc pe acel trădător. Așa mi-am descoperit identitatea greco-catolică și am luat legătura cu Episcopul Alexandru Todea, abia scăpat în anul 1964 din închisoare. M-am pregătit în particular cu preoții-profesori supraviețuitori și după peste zece ani de pregătire am fost hirotonit în secret, la 10 iunie 1979, preot greco-catolic, la locuința particulară din Reghin a episcopului.

Secretul se știa la Securitate după cam o lună, deși nu l-am comunicat nimănui (familia mea nu a știut despre hirotonire decât după alți zece ani, iar tata a murit în acest interval, fără să afle de aceasta), așa că am trăit în siguranță ocrotit și sub supravegherea atentă a siguranței. Nu am scăpat de șicanele acesteia încă zece ani, șicane care au început cu schimbarea locului de muncă ordonată de aceasta, supravegherea atentă, cenzurarea corespondenței, ascultarea telefonului, încercări de a mă compromite cu vizite inopinate ale unor persoane instigatoare, izolarea prin eliminarea din activitățile publice (eram dansator într-un ansamblu folcloric și instructor de dans etc.). N-am fost conștient de grija pe care o purtau organele de

a nu corupe tineretul cu ideologia aceasta reacționar-mistică; am aflat după anul 1990, când mi-am citit dosarul... un adevărat „Jurnal al durerilor de măsele”, cum am menționat undeva. O umbră de dezamăgire a apărut când am decodificat cine-mi ținea evidența intrărilor și ieșirilor, gândurilor exprimate, preocupărilor și lecturilor. Erau, mai cu seamă, trei prieteni, toți clerici cu nume conspirative, din ale căror declarații am dedus că au fost determinați să facă acest lucru. Îi cunosc, le-am dat de înțeles că am luat la cunoștință declarațiile lor, dar doar atât. Sigur că n-am comentat cu ei identitatea mea sacerdotală, convenită cu episcopul consacrat în anul 1979. De aceea, declarația scrisă la anchetă nu confirmă hirotonirea; episcopul mi-a spus: când va exista legal o Biserică Greco-Catolică, veți fi preot, deocamdată aceasta pentru autorități nu există, deci nu poate avea nici personal de cult, nu declarați nimic afirmativ în acest sens.

Mi-am exercitat sacerdoțiul în secret într-un grup de surori, membre ale Congregației Surorilor Maicii Domnului din Alba Iulia, care m-au asistat la Liturghie, mi-au oferit ocazia să ascult mărturisiri, să botez și să cunun (doar ocazional) persoane care țineau la această Biserică. Între timp am vizitat și am fost vizitat de teologi de la Alba și de la Iași, unde prin anii 1985 am asistat la hirotoniri și chiar primiții (amintesc nume: Ieronim Enășoaie, Simon Mihai, Simon Emil, Wilhelm Dancă, Pavel Chelaru și alții), a căror prietenie o consider vie și actuală, chiar dacă distanțele ne țin departe. În Rădăuți am avut ocazia să celebrez pentru prima oară în anii aceia într-o biserică romano-catolică, desigur, cu porțile închise publicului larg, dar în prezența unui grup mic de prieteni, clerici și persoane consacrate. Apoi, în Slovacia.

Abia în luna martie 1990 am apărut pentru prima oară în public, pe Câmpia Libertății din Blaj, moment în care mamei mele i s-au clarificat nedumeririle refuzului meu de a mă căsători; aveam deja 40 de ani.

L-am întrebat atunci pe episcopul Alexandru Todea, Mitropolitul greco-catolicilor, dacă, odată intrată în legalitate, Biserica noastră mai are nevoie de noi, de o generație de legătură, și mi-a răspuns *da*. Atunci am îndrăznit să cer să mă trimită la „un curs de calificare”, așa pricepeam eu, deoarece lumea mă știa de economist și dansator și e greu să sar direct din scenă în amvon! Așa am ajuns și eu la „o frumoasă vârstă” să fac o specializare teologică la Roma, între anii 1990 și 1992, și să obțin titlul științific în anii 1994-1995, cu care m-am înrolat la Blaj în Institutul (actualmente Departamentul) greco-catolic unde mă aflu și în prezent.

Desigur că în ultimii 20 de ani nu m-am confruntat doar cu lucruri plăcute, ci și cu greutăți pe care, cu ajutorul lui Dumnezeu, le-am trecut. Mă apropii de *Exit*.

Problematica Bisericii noastre rămâne mereu deschisă în fața obstacolului pentru care nu există nici o intervenție a autorităților de stat să o rezolve și nu se manifestă (cu unele excepții) nici dorința fraților de a ne sprijini; dimpotrivă. Văd în felul acesta răstălmăcit cuvântul evangheliei; pe cel care predica dincolo de Iordan nu l-a oprit Domnul, pentru că nu era împotriva noii învățături. De ce am fi noi acum, după 300 de ani de existență probată atât pe coordonata creștină, cât și pe cea de loialitate față de interesele poporului creștin român? Rămâne această provocare ca o temă de reflecție celor care au urechi de auzit, că, slavă Domnului, cam toate viețuitoarele au urechi, unele chiar foarte mari!

Vreți să ne cunoașteți, veniți în Ardeal! Veți putea întâlni comunități și colectivități de oameni cumsecade, buni creștini și ospitalieri; poate puțin mai reținuți, deoarece influența imperiilor i-a mai cizelat, dar n-a pervertit spiritul neamului.